

J. Christian Bay

in memoriam

Af Svend Dahl

Usædvanlig tidlig udviklet var den Rudkøbing-Dreng Jens Christian Bay, født 12. Oktober 1871 som Søn af en Skibsfører, der før sit Giftermaal havde tilbragt en Række Aar i Californien. Allerede i sine første Skoleaar viste Drengen stor Læselyst og ikke mindre Sans for Naturen. Da hans Forældre 1883 flyttede til København, kendte han – skønt kun 12 Aar gammel – af Selvsyn næsten alle Planter i Langelands rige Vegetation og var fortrolig med Benyttelsen af Rostrups »Flora«. Han havde ogsaa let ved at lære Sprog, talte fra Barnsben Engelsk og lærte tidligt Latin for at kunne læse Plantebeskrivelserne i de gamle floristiske Værker, som fandtes i Botanisk Haves Bibliotek.

Femten Aar gammel begyndte han at følge Forelæsninger i Plante-fysiologi ved Universitetet, hvor Professor Rasmus Pedersen gav hans naturhistoriske Studier mange historiske og bibliografiske Impulser, som senere fik afgørende Betydning for ham. Gennem stadige botaniske Ekskursioner i Nordsjælland blev hans Plantekendskab fæstnet og forøget, og hos den store Gæringsfysiolog Emil Chr. Hansen fik han et godt Kendskab til Gærsvampene.

Læsningen til Studentereksamen gik det derimod smaat med, og Bay fik aldrig hverken denne eller nogen anden Eksamen, men da han 1892, i sit enogtyvende Aar, besluttede sig til at udvandre til U. S. A., var hans Viden og hans Bogkendskab paa mange Punkter langt større end de fleste Studenters.

Om hans første Decennium i det nye Land skal her blot nævnes, at han et Par Aar virkede ved den botaniske Have i St. Louis, bl. a. i Havens store Bibliotek, derefter i et lignende Tidsrum som Bakteriolog ved Staten

Iowas Sundhedskommission i Des Moines og endelig i halvandet Aar som Forstander for en dansk Højskole i Grant, Michigan.

Først derefter kom Bay ind paa det Felt, hvor han skulde tjene sine Sporer og vinde sine Laurbær: Biblioteksvæsenet. I 1901 fik han efter tre Maaneders Prøvetid Ansættelse ved et af Verdens største Biblioteker, Library of Congress i Washington, Amerikas Nationalbibliotek. Han arbejdede her først i Katalogiseringsafdelingen, senere deltog han i Udformningen af det nu saa kendte LC System og havde særlig Ansvaret for de naturhistoriske Fag. Det viste sig snart, at han besad en højt udviklet systematisk Sans, baade teoretisk og praktisk. Stor Nytte havde han desuden af sine omfattende Sprogkunderskaber, af sin eminente Hukommelse og af sit Kendskab til den europæiske Litteratur, navnlig til de naturvidenskabelige Klassikere. Naar hertil kom en ualmindelig Arbejdslyst og Arbejdsevne, er det ikke mærkeligt, at hans Navn blev kendt ogsaa udenfor Library of Congress, og at der i 1905 kom en Opfordring til ham om at overtage Ledelsen af Klassifikationen i et af Chicagos store videnskabelige Biblioteker, The John Crerar Library, hvis Fagomraade var Fysik, Kemi, Biologi, Medicin, Teknologi, Statsvidenskab og Økonomi.

Resten af Bays Biblioteksløbebane tilhørte denne Institution. I 1917 blev han Medical Reference Librarian, Leder af Bibliotekets omfattende lægevidenskabelige Oplysningsvirksomhed; han var som skabt til at løse denne Opgave, og i stedse stigende Grad blev det kendt blandt Lægerne rundt om i Staterne, hvilken fortrinlig Støtte Bay var for den medicinske Forsknings Litteraturbehov.

Da Chefposten ved Crerar 1928 blev ledig, var Bays Position i den amerikanske Biblioteksverden forlængst blevet saa stærk, at Bibliotekets Direktion valgte ham, skønt han ikke havde søgt Stillingen, og skønt en saa betydelig Post ikke plejede at tilfalde en Person, der ikke var født i Staterne.

I næsten tyve Aar beklædte han med Myndighed og betydelig organisatorisk Evne Chefstillingen, og i flere Henseender blev Crerar i denne Periode et af de førende Biblioteker i U. S. A. Her skal dog ikke gøres Rede for hans Indsats som Overbibliotekar, men han skal til Gengæld i store Træk skildres i sin Egenskab af Bogkyndig, Biblioofil og Bogsamler, Forfatter og Udgiver.

Bays allerede fra hans tidlige Ungdom vidtstrakte Læsning havde givet ham Kendskab til en Mængde Litteratur, baade ældre og nyere. Oprindelig drejede det sig især om Botanikken og andre Naturfag, men efterhaanden udvidedes hans Læsning og Bogkundskab til mangfoldige andre Felter. Han havde en mærkelig Evne til at finde frem til interessante og sjældne eller lidet kendte Ting, og med god Grund er det sagt om ham, at den rette Bog ligefrem hoppede ned i Haanden paa ham, naar han i et Antikvariat lod Blikket glide hen over Boghylderne; han kendte desuden Bogpriserne saa godt som nogen Antikvar. Derfor blev han en Autoritet, hos hvem adskillige af de store amerikanske Bogsamlere søgte Raad; det gjaldt f. Eks. Henry E. Huntington, Edward Everett Ayer og Edward Newton. Om disse og andre Samlere har han skrevet i »Aar bog for Bogvenner« 1919. Ogsaa for den islandskefødte Industrimand og Opfinder i Chicago C. H. Thordarson var han en virksom Hjælper ved Skabelsen af hans 25.000 Bind store Samling, bl. a. af Kildeskrifter og Værker vedrørende Naturvidenskabernes og Teknikkens Historie; i »Bogvennen« 1926 har han beskrevet denne usædvanlige Samling.

At Bay med sine særlige Forudsætninger selv maatte blive Bogsamler var en Selvfølge. Allerede i 1890'erne begyndte han at samle Litteraturen om Præriernes og Midtvestens Natur, Kultur og Befolkning, og i Løbet af ca. 40 Aar lykkedes det ham at skaffe sig det meste af det herhen hørende Materiale, henved 4000 Numre, deriblandt mange sjældne eller lidet kendte Lokal- og Privattryk, foruden værdifulde Manuskripter om Illinois, Kentucky og Iowa. I 1941, da Bay fyldte 70 Aar, afhændede han hele denne fremragende Samling til Missouri Historical Society's Bibliotek, hvor den fik Plads i en særlig Sal. Men forinden havde han udgivet tre Hefter af en fortællende Bibliografi over den paagældende Litteratur (»Handfuls of Western Books«, 1935-37); den gav Anledning til, at mange Samlere kastede sig over disse Americana, saa at de blev drevet op i Priser, der laa langt over, hvad han selv havde givet. Ogsaa efter 1941 købte han dog lejlighedsvis Skrifter indenfor dette Felt.

Et andet Felt, som han dyrkede, var dansk-amerikansk Litteratur og Breve, ca. 2000 Numre, der efterhaanden er blevet deponeret dels i Dan-Amerika Arkivet i Aalborg, i hvis Oprettelse han havde betydelig Andel, dels i Det kongelige Bibliotek. Endvidere havde han en smuk

Samling af dansk Litteratur, for en Dels Vedkommende stammende fra hans nære Ven, Bogmæcenen Rasmus Herløv. I Bays danske Samling fandtes Værker som Huitfeldts Krønike og Mollers Cimbria literata, men især en fyldig Repræsentation af næsten alle betydelige Forfattere fra 1800-Aarene og fra de første Aartier af vort Aarhundrede. Righoldige Udvalg fandtes f. Eks. af Grundtvig, Blicher, H. C. Andersen, Paludan-Müller, Drachmann, Gjellerup og blandt nyere Forfattere især Aakjær, Gravlund og Thit Jensen. Han ejede ogsaa en næsten komplet Samling af danske Bogtrykkeres Jule- og Nytaarsbøger. Stærkt repræsenteret var Litteraturen om dansk Folklore og Folketradition, og en lille Enklave udgjorde hans Fødeø Langelands Historie, som han selv gav mange Bidrag til i Rudkøbings Aviser.

Endelig havde Bay mange Bøger om Lærdoms-, Bog- og Bibliotekshistorie og mange Tusinde Bind engelsk og amerikansk Litteratur, bl. a. Rejsebeskrivelser og en smuk Repræsentation af hans Yndlingsforfattere: R. L. Stevenson, Charles Dickens og Robert Burns. Rundt om paa Hylderne stod bibliofile Tryk og historiske Bogbind, f. Eks. flere af de danske Spejlbind fra 1700-Aarene.

Den overvejende Del af Bays Samling, der ialt omfattede ca. 14.000 Bind, er nu kommet til University of Kentucky's Bibliotek i Lexington. Brevene fra hans talrige danske Venner vil blive givet til Det kongelige Bibliotek, hvor man ogsaa vil søge at samle hans egne Breve til Vennerne; de er altid meget levende og affattet i det reneste Dansk, som det taltes i hans tidlige Ungdom.

At skildre Bays Forfatterskab paa en begrænset Plads er ikke muligt. Det strækker sig gennem næsten 70 Aar fra Artikler, Fortællinger og Digte i dansk-amerikanske Blade og Julehefter til Bøger og Tidsskriftbidrag af bibliografisk, biografisk, videnskabs- og boghistorisk Karakter. Et stort Udvalg af disse blev ved hans 70 Aars Dag 1941 samlet i et anseligt Værk med Titlen »The Fortune of Books«, der bl. a. vidner om, hvor fint han behandler det engelske Sprog.

Af Bays danske Produktion er der Grund til at fremhæve den meget indtagende Bog »Om Danskhedens Væsen« (1933), en Analyse af dansk Forsknings Egenart og en Kærlighedserklæring til dansk Sind og dansk Sprog.

Denne Bog var trykt hos Niels P. Thomsen i Holstebro, og han trykte ogsaa den ældre Række af de Skrifter, som Bay hvert Aar ved Juletid sendte sine danske og dansk-amerikanske Venner; den nyere Række tog Simon Gullander i Skjern sig af. Blandt disse Skrifter, der alle baade af Ydre og af Indhold er smaa Perler, maa fremhæves de seks Hefter med Titlen »Bibliophili Epistola« (1935-42, optrykt som »Breve om Bøger« 1-2, 1959). Her udfolder Bay ret sin levende Fortælleevne, sin Skarpsindighed og sit Lune, alt det, som ogsaa gjorde ham til en højt paaskønnet Foredragsholder eller til det hyggelige og charmerende Midtpunkt i en selskabelig Kreds. Ligesom den danske Vennekreds fik ogsaa den store Kreds af amerikanske Fagfæller, som han følte sig knyttet til, ved Juletid Del i hans Skrivelyst og mangfoldige Viden gennem smaa bibliofile Skrifter, de fleste trykt i et af de kendte amerikanske Privattrykkerier, The Torch Press i Cedar Falls, Iowa.

Alt i alt vidner Bay i sit Forfatterskab om det, der ved Siden af hans faglige Indsats staar som hans største Bedrifter: den Livsvisdom, han med Aarene naaede frem til, og dette, at han forstod Værdien af at fastholde sit Fødelands Kultur og aandelige Traditioner, men samtidig at leve sig lige saa helhjertet ind i det bedste af det nye Lands Kultur og Livsform og i sit Sind sammensmelte de to Elementer i en skøn Harmoni.

Ved sin Død 12. April 1962 i en Alder af over 90 Aar stod Bay som en af de betydeligste Repræsentanter for amerikansk Biblioteksvæsens ældre, nu afsluttede Epoke og som den sidste af de store Dansk-Amerikanere, en af dem, der havde opnaaet en enestaaende Prestige som Formidler af Forbindelsen mellem de to Lande.